

जनावरांतील

‘लेप्टोस्पायरोसिस’ रोग

‘लेप्टोस्पायरोसिस’ हा संसर्गजन्य आजार आहे. लेप्टोस्पायरोसिस हा लेप्टोस्पायरा या जिवाणूमुळे होणारा संसर्गजन्य रोग असून रोगाची लागण वासरे तसेच गार्ड-म्हशींना होऊ शकते. या रोगाच्या प्रादुर्भावामुळे सडकून ताप, श्वासरास त्रास, कावीळ, रक्तक्षय, वासरात रक्तासारखी लाल लघवी, तर गाभण जनावरांत गर्भपात अशी विविध लक्षणे असतात. या रोगावर प्रभावी प्रतिजैविके उपलब्ध असून उपचार शक्य आहेत. सुदैवाने या रोगाचा प्रादुर्भाव पशुधनात अद्याप तरी जास्त नाही; परंतु रोगप्रसाराचा धोका लक्षात घेऊन वेळीच नियंत्रणाची उपाययोजना करावी.

रोगाची लागण :

लेप्टोस्पायरोसिस रोगाची लागण वासरे तसेच गार्ड-म्हशींना होऊ शकते. या रोगामध्ये सडकून ताप (१०५ ते १०७ अंश फॅ.) श्वासोच्छ्वास त्रास, कावीळ, रक्तक्षय, वासरात रक्तासारखी लाल लघवी तर गाभण जनावरांत गर्भपात अशी विविध लक्षणे असतात. या रोगावर प्रभावी प्रतिजैविके उपलब्ध असून उपचार शक्य आहेत. ‘लेप्टोस्पायरोसिस’चे जिवाणू हे पाणी गोठ्यातील ओलावा, मुत्राचे डबके, ओली माती, दलदल इ. ठिकाणी बरेच दिवस/महिने जिवंत राहू शकतात. पीडित जनावराच्या लघवीद्वारे हे जिवाणू अनेक दिवस परिसर बाधित करतात.

उंदीर, घुशी आणि डुकरे या रोगाचे वाहक असून त्यांच्या मुत्राद्वारे या रोगाचे जिवाणू पाणी, पशुखाद्य व परिसर बाधित करतात. ज्या ज्या वेळी मोठ्या प्रमाणात पाऊस पडून पाणी साठणे, पूर परिस्थिती निर्माण होणे, अथवा पाण्याचा निचरा होण्यास नैसर्गिक अडचणी निर्माण होतात, तेव्हा या रोगाचा प्रादुर्भाव होऊ शकतो. तेव्हा पशुपालकांनी जागरूक राहून लेप्टोस्पायरोसिस हा रोग होणार नाही याबाबत दक्षता घेऊन वेळीच उपाययोजना करावी.

रोग नियंत्रणाची उपाययोजना :

- प्रक्षेत्रावरील उंदराचा तत्काळ नायनाट करावा. यासाठी बाजारात उपलब्ध असणाऱ्या उंदीरनाशकांचा वापर पशुवैद्यकाच्या सल्ल्याने करावा.
- खुराक, पशुखाद्याच्या पोत्यामध्ये उंदरांच्या संपर्कातून हे जिवाणू प्रवेश करतात. त्यामुळे पशुखाद्याच्या साठवणीच्या ठिकाणी उंदरांचे नियंत्रण करावे.
- जनावरांना स्वच्छ पाण्याचा पुरवठा करावा.
- गोठा स्वच्छ व कोरडा राहिल याची काळजी घ्यावी. पावसाळ्यात व ओलसर पृष्ठभागावर या रोगाचे जंतू अनेक दिवस जिवंत राहतात, हे लक्षात ठेवावे. दूषित पाण्याच्या डबक्यात जनावरे जाणार नाहीत याची काळजी घ्यावी.
- मल-मूत्राची योग्य विल्हेवाट करावी. गोठ्यात विसर्जित मूत्राचे डबके तयार होणार नाही याबाबत काळजी घ्यावी.
- त्वचेवरील उघड्या जखमांचा व विशेषतः पायावरील जखमांचा वेळीच इलाज करावा. दूषित पाण्यातील जिवाणू उघड्या जखमेद्वारे शरीरात प्रवेश करतात.
- गार्ड-म्हशींचा गोठा व वराहपालन, जवळजवळ एकाच ठिकाणी असू नये.
- उंदीर, घुशी हे या रोगाचे प्रमुख वाहक असून त्यांच्या मुत्रातील जिवाणूद्वारे नाल्याचे पाणी, साचलेले पाणी, परिसर दूषित होतो. जमिनीत असणारी छिद्रे, बिळे पुराच्या पाण्याने भरताच त्यातून रोगी उंदीर, घुशी बाहेर पडतात, ते दूषित पाणी वाहत जाऊन दुसरीकडे रोग फोफावतो. त्यामुळे पशु व्यवस्थापन व संगोपनात काळजी घ्यावी.
- दलदलीच्या कुरणात, भात शेतीच्या जवळच्या परिसरात गार्ड-म्हशींना चरण्यास नेण्याचे टाळावे.
- लेप्टोस्पायरोसिसची साथ असलेल्या गावात आपल्या पशुधनास - ताप, लाल लघवी, कावीळ, गर्भपात वा तत्सम लक्षणे दिसल्यास पशुवैद्यकाशी त्वरित संपर्क साधून वेळीच औषधोपचार सुरू करावा.

प्रकाशन

महाराष्ट्र पशु व मत्स्य विज्ञान विद्यापीठ, नागपूर, संशोधन अनुदान अंतर्गत

www.mafsu.in

* मार्गदर्शक *

www.knpcvs.in

कर्नल प्रा. (डॉ.) ए. एम. पातुरकर
मा. कुलगुरु, मपमविवि, नागपूर

डॉ. एस. व्ही. उपाध्ये
अधिष्ठाता, पशुविज्ञान विद्याशाखा,
मपमविवि, नागपूर

डॉ. एन. व्ही. कुरकुरे
संचालक संशोधन,
मपमविवि, नागपूर

डॉ. ए. यु. भिकाने
संचालक विस्तार शिक्षण,
मपमविवि, नागपूर

डॉ. व्ही. डी. आहरे
सहयोगी अधिष्ठाता
क्रांनापापवैम, शिरवळ, जि. सातारा

* संकलन *

डॉ. स्मिता आर. कोल्हे
संशोधन प्रकल्प प्रमुख, पशुवैद्यकीय व पशुसंवर्धन विस्तार शिक्षण विभाग
क्रांनापापवैम, शिरवळ, जि. सातारा

संपर्क : टोल फ्री क्रमांक : १८००-२३३-३२६८ सकाळी १० ते सायं. ६ वा.